Sári László

Önkritika

„Vajon mit szólnak az emberek manapság egy történelemfilozófiai kötethez? Kit érdekel ez rajtam kívül?" – egyfolytában ilyesmi járt az eszemben, miközben a könyv készült. *„Hogyhogy kit érdekel?! Mindenkit, akinek van egy csöpp esze!"* – így hangzott a legjobb válasz, amit elképzeltem. *„De hát, ennek így is kellene lennie, nem?"*

Tudjuk ugyanis (mert már nem egyszer tapasztaltuk), hogy a történelem nem játszótér. Nem engedelmes szolgálóleánya az emberiség önjelölt tervezőmérnökeinek, és nem is a jó tündér, aki a kívánságokat várja. A történelem nem kívánságműsor, hanem hatóság, az intelligens értelem legfelsőbb hatósága. A józan egyeztetések és finom, érzékeny illesztések pszichikai tere. Minden óvatlanságot kegyetlenül megtorol. Tudjuk már, hogy (pontosan ezért) nem való mindenkinek.

A kötetet az az évszázadokon át igen csúnyán elhibázott *önkép* hívta életre, mely eddig még (követőivel együtt) minden történelemcsinálót szakadékba csalt. A képességeiket túlértékelő történelmi szereplők soha nem vették komolyan a múlt figyelmeztetését. Ezért kellene, hogy most már belássuk végre: a történelem az emberi szellem legőszintébb kifejeződése, az önismeret legmegbízhatóbb forrása. Olvassuk hát józanul, és ismerjük meg belőle az ember valódi természetét, valódi képességeit. Kit ne érdekelne éppen az ember maga, kit ne érdekelne a jövője? Itt az ideje, hogy ilyenképpen vizsgáljuk a történelmet, és benne az örökké türelmetlenül és ügyetlenül cselekvő emberi társadalmakat.

A könyv valóban nem zengi az okos és szabad nyugati hős dicsőségét, de nem is akarja bántani. Történelmének legkorábbi korszakaiban kollektív jószándék, észszerű törekvések mutatkoztak meg tetteiben, csak később veszítette el a mértéket. Nagyravágyásában sorsa mindenható formálójává akart (és akar) válni, vagyis ő maga is teremtő Istenné akar lenni. *„Nem a nép emberi jogaiért harcolunk, hanem az ember isteni jogaiért"* – ahogy *Heinrich Heine* fogalmazta meg a jelenséget, már kétszáz esztendeje. Világos, hogy az ilyen szándék nem vezethet jóra, egészen biztos, hogy nem ez a tökéletesedés kezdetektől vágyott útja, a békés együttélés ígérete.

Hogyan lehet másképpen élni ezen a Földön? Miféle együttélési módozatokat ismernek más kultúrák, például merrefelé tapogatóznak a régi keleti államelméletek? A maga sajátos módján például mire jutott Kína? Ugye, hogy nem lényegtelen kérdések? Nagyon sok múlik ám a helyes válaszokon: valószínűleg az egész emberi nem jövője. Most már úgy látom, egyáltalán nem túlzás abban bízni, hogy ezek az égető kérdések minden jószándékú, józan embert kötelezően foglalkoztatnak. Kérdezze a történelmet mindenki, akit őszintén izgatnak az emberi világ jelenének és jövőjének kérdései, még akkor is, ha egyelőre nehezen olvassa a múlt válaszait. Nem kérdezni, és nem töprengeni a sorson, bizony igen súlyos bárgyúság lenne.